



**VESISTÖKUNNOSTUSHANKE
VESKU**

HANKESUUNNITELMA

7.5.2019 - 30.6.2021

SISÄLTÖ	SIVU
1. HANKKEEN KUVAUS	3
1.1 Hankkeen tausta ja tarve	3
1.2 Hankkeen tavoitteet	4
1.3 Hankkeen tulokset	6
1.4 Hankkeen hyödyt	6
1.5 Hankkeen riskit ja niihin varautuminen	7
2. VESIENHOITOALUEET JA TOIMENPITEET	7
2.1 Liittyminen vesienhoidon toimenpideohjelmaan	7
2.2 Oulujoen-Iijoen vesienhoitoalue	8
2.3 Kemijoen vesienhoitoalue	9
3. HANKKEEN ORGANISOINTI	11
3.1 Hankkeen toteuttaja	11
3.2 Hankkeen kohderyhmät	11
4. HANKKEEN TOTEUTUS	12
4.1 Hankkeen painopiste- ja toiminta-alue	12
4.2 Hankkeen sisältö ja toimenpiteet	12
4.3 Yhteistyökumppanit, tehtävät ja vastuualueet	16
4.4 Toteutusaikataulu	17
5. VESIOIKEUDELLISEN LUVAN TARVE	17
6. RAHOITUS	17
6.1 Rahoitussuunnitelma	17
7. TIEDOTTAMINEN JA RAPORTOINTI	18

LIITTEET

1. Kustannusarvio
2. Vesku-info loppuraportti
3. Vastikkeettoman työn laskelma

LAPIN VESISTÖKUNNOSTUSHANKE -VESKU

1 HANKKEEN KUVAUS

1.1 Hankkeen tausta ja tarve

Lapin vesistöjen ekologinen tila on yleisesti hyvä, mutta hyvää huonommassa tilassa olevia vesistöjä on etenkin Etelä- ja Länsi-Lapin alueella. Näillä alueilla vesistöjen hyvän tilan saavuttaminen edellyttää runsaasti toimenpiteitä. Vesipolitiikan puitedirektiiviä toteuttava laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (2004) edellytti, että vesien hyvä tila olisi saavutettu vuonna 2015, mutta monin paikoin tavoitetasoa ei ole saavutettu. Lisääaikaa tarvitsevien vesistöjen osalta hyvä ekologinen tila on saavutettava viimeistään vuonna 2027. Tavoitteeseen pääsemiseksi kaikille Suomen seitsemälle vesienhoitoalueelle on laadittu vesienhoitosuunnitelmat ja niihin liittyvät toimenpideohjelmat.

Lapin järvi- ja virtavesissä on runsaasti kunnostustarvetta. Maa- ja metsätalous, turvetuotanto sekä haja-asutus kuormittavat alueen vesistöjä aiheuttaen liettymistä ja rehevöitymistä. Monet järvet ovat ajoittain sisäisen kuormituksen tilassa. Rehevöitymisestä kärsivien järvien kalaston rakenne on rehevöitymiskiirteen seurauksena muuttunut särkikalavaltaiseksi ja järvikalojen keskikoko on pienentynyt. Ravintoketjun vääristyminen edelleen lisää järvien sisäistä kuormitusta. Rehevöityvissä järvissä vesikasvit valtaavat alaa ja niitotarve kasvaa.

Lapissa virtavesien morfologiaa on muutettu eri tarpeita varten toteutettujen perkausten vuoksi. Vaikka maakunnassa on toteutettu mittavia virtavesien kunnostuksia, osa peratuista, erityisesti pienemmistä virtavesistä on edelleen kunnostamatta ja kunnostettujen virtavesien rakenteiden, kuten esim. kutualueiden hoitoa ei ole järjestetty. Kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden toteuttaminen vaatii laaja-alaista yhteistyötä.

Vesistökuunnostusten toteuttamisessa alueellisilla Ely-keskuksilla on supistuva rooli. Valtion rahoitusta ohjataan nyt avustuksina yhdistyksille sekä muille toimijoille. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan uusia toimijoita. Vesilain mukaan vesistöjen kunnostus- ja hoitovastuu kuuluu vesialueen omistajalle eli osakaskunnille, mutta yhdistykset, vesioikeudelliset yhteisöt ja kunnat voivat myös ottaa vastuun vesistöjen kunnostuksista ja hoidosta. Eri toimijat tarvitsevat koulutusta ja opastusta muun muassa vesistöjen tilan arviointiin, kunnostusmahdollisuuksiin ja – menetelmiin liittyen. Useiden toteutettujen kunnostushankkeiden tuloksellisuus kärsii kohteiden jälkihoidon ja ylläpidon puuttumisesta. Paikallisten toimijoiden vesistökuunnostustyötä hankaloittaa osaamisen ja usein myös resursien puute. Yhdistyksiä, järjestöjä ja osakaskuntia tulee aktivoida sekä sitouttaa mukaan vesiensuojelutalkoisiin. Ilman uusia toimijoita vesienhoidon tavoitteita ei saavuteta.

Lapin luonnonhoidon alueellinen toteutusohjelma 2016 – 2020 sekä Maatalouden ohjelma-kauden 2014 - 2020 ympäristökorvausjärjestelmän mahdollisuudet vesiensuojelussa ja valuma-aluekunnostuksissa tulisi saada toimijoille tutuksi. Vesiensuojelussa tarvitaan tietotusta, motivointia ja innostavia esimerkkejä.

Pohjois-Pohjanmaan alueella on toteutettu Euroopan maaseuturahaston rahoittama ”Vesistöt ja Ympäristö Yhdessä Hyvään Tilaan-hanke VYYHTI”, jossa on aktivoitu paikallisia toimijoita oman lähivesistön kunnostamiseen ja hoitoon. Hanketoiminnan seurauksena on syntynyt uusia pienhankkeita sekä laajempia kunnostushankkeita, mikä on lisännyt kysyntää vesistö- ja kalatalousalan ammattilaisten tarjoamille palveluille.

Myös Lapissa on kysyntää ja tarvetta vastaavalle aktivointi, neuvonta- ja verkostoimishankkeelle. VYYHTI-hankkeen kokemukset, hyväksi havaitut käytännöt ja toimintamallit olisivat hyvin sovellettavissa myös Lapin tarpeisiin ja olosuhteisiin.

Vesistökunnostushanke VESKU:n valmistelu on aloitettu Lapin Ely-keskuksen ja Osuuskunta Virtatiimin toimesta vuonna 2017. Osuuskunta Virtatiimin laati hankesuunnitelman ja haki hankkeelle rahoitusta maaseuturahastosta vuoden 2018 alussa. Hanke oli suunniteltu toteutettavaksi kaksivuotisena ja hankealue olisi kattanut koko Lapin maakunnan. Lapin Ely-keskuksen elinkeino-osasto ei kuitenkaan myöntänyt hankkeelle rahoitusta, koska hanke ei soveltunut maaseuturahaston kärkihanketeemoihin. Lapin Ely-keskus sai kuitenkin ympäristöministeriöstä noin 22 000 euron määrärahan ns. VESKU-hankkeen käynnistämiseksi. Tavoitteena oli käynnistää hanke tehokkaasti sekä informoida kohderyhmiä tulevasta hankkeesta. Tämä ”VESKU Info- hanke” toteutettiin 1.3. – 15.6. 2018. Tänä aikana hankkeelle haettiin rahoitusta paikallisesta Leader-toimintaryhmästä. Hankehakijana oli edelleen Osuuskunta Virtatiimi. Hankkeen kokonaisbudjetti pieneni 100 000 euroon. Peräpohjolan Leader ry:n hallitus hylkäsi hankehakemuksen vastoin toiminnanjohtajan esitystä (VESKU-info loppuraportti liitteenä).

1.2 Hankkeen tavoitteet

VESKU-hankkeen keskeisin tavoite ensimmäisessä vaiheessa on jalkauttaa VYYHTI-toimintamallit Lapin maakuntaan tämän hankesuunnitelman mukaisella pilottialueella. Tavoitteena on aktivoida paikallisia toimijoita omaehtoiseen ympäristön kunnostus – ja hoitotyöhön. Lisäksi hankkeen keskeisenä tavoitteena on edistää ja tukea paikallisten kunnostajien verkostoitumista niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.

Pohjois-, Keski- ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien alueella toteutettujen VYYHTI-hankkeiden sekä Verkostoilla tehoa vesienhoitoon -hankkeen kokemuksia hyödynnetään kunnostusverkostojen ja niiden toimintamallien kehittelytyössä. Niin ikään hankealueen toimijoille tehdään tutuksi VYYHTI-hankkeessa hyväksi havaittuja vesistö- ja valuma-aluekunnostuksien toimintamalleja sekä ohjeistusta, jolla helpotetaan osakaskuntien, kyläyhdistys-

ten ja muiden mahdollisten toimijoiden valmiuksia toteuttaa pienimuotoisia vesistöjen kunnostus- ja hoitohankkeita. Toimijoille esitellään erilaisia soveltuvia mahdollisuuksia kunnostusten toteuttamiseen sekä kunnostushankkeen rahoittamiseen.

Vesistöjen kunnostustoimenpiteiden vaikutukset voivat jäädä vaillinaisiksi ja lyhytaikaisiksi, jollei ulkoista kuormitusta saada hallintaan. Siksi vesistöjen kunnostamisessa maa- ja metsätalouden kuormituksen vähentäminen on keskeisessä asemassa. Kuormitusta voidaan vähentää eri vesiensuojelutoimenpiteillä, joihin on olemassa erilaisia tukimuotoja, joita voivat hakea myös yhdistykset. Hankkeen avulla lisätään paikallisten vesistökunnostajien sekä maa- ja metsätalouden toimijoiden välistä yhteistyötä.

Hankkeen tavoitteena on edistää hankealueen kuntien alueella vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanoa aktivoimalla ja opastamalla yhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä, osakaskuntia ja muita toimijoita vesistöjen hoitajiksi. Hanke tarjoaa asiantuntija-apua pienimuotoisten, paikallisten vesistökunnostus- ja hoitohankkeiden käynnistämiseksi. Hanke niin ikään aktivoi nuoria mukaan vesistökunnostustoimintaan esimerkiksi työpajamuotoisten kunnostustempausten kautta.

Verkostoitumisen ja opastuksen kautta maaseudun yhteistoiminta lisääntyy ja yritystoiminnan kehittymisen edellytykset paranevat. Pohjanmaalla on ollut nähtävissä, että pienimuotoisten vesistökunnostushankkeiden lisääntyminen luo uutta tarvetta ympäristönhoidon palveluille. Vesistökunnostushankkeiden suunnittelu- ja esiselvitysvaiheessa tarvitaan usein asiantuntijapalveluita ja alan ammattilaisia. Toteutusvaiheessa tarvitaan koneyrittäjiä ja kuljetuskalustoa, ammattikalastajia ja kalastuksen erikoiskalustoa sekä majoitus- ja oheispalveluita. Virtavesien luontaisten arvokalakantojen vahvistumisen ja järvien kalaston rakenteen muuttaminen arvokalavaltaiseksi parantaa matkailun ja erityisesti luonto- ja kalastusmatkailun kehittämisen mahdollisuuksia. Toisaalta järvivesistä poistettavalle vähempiarvoisellekin kalamassalle on Suomen kalanjalostusteollisuudessa kasvava kysyntä, joka voi avata osaltaan uusia mahdollisuuksia. Paikallisia raaka-ainevirtojen käyttöä edistäviä toimenpiteitä tulee tukea.

Vesistöjen tilan ja monimuotoisuuden paranemisen myötä maaseudun vetovoimaisuus lisääntyy, kiinteistöjen arvo säilyy ja matkailuelinkeinojen toimintaedellytykset paranevat. Hankkeen avulla lisätään maaseudun viihtyvyyttä, säilytetään maaseutuperintöä, edistetään kylien ja maaseudun yhteisöjen yhteistoimintaa ja elinvoimaisuutta.

Hankkeessa on tavoitteena pitää yhteensä 8 kpl järjestöille, yhdistyksille, yrityksille ja osakaskunnille suunnattua yleisö- ja työpajatilaisuutta, joissa opastetaan eri toimijoita vesistöjen kunnostukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa. Tilaisuuksien sisältöä on kuvattu tarkemmin kohdassa "4.2 Hankkeen sisältö ja toimenpiteet".

Kohderyhmille esitellään käytännön esimerkkejä kunnostus- ja hoitokohteista lähinnä esittelymateriaalien avulla. Esittelykohteet voivat sijaita myös hankealueen ulkopuolella, millä

kehitetään vesistökuunnostajien ylimaakunnallista verkostoitumista ja hyvien käytäntöjen leviämistä hankealueelle.

1.3 Hankkeen tulokset

Osakaskuntien, yhdistysten ja muiden toimijoiden tieto ja osaaminen vesistökuunnostuksiin liittyen paranee vähintään 70:n yleisötilaisuuksiin ja työpajatoimintaan osallistuneen aktiivin myötä. Alalle tulee uusia toimijoita ja vesien hoidon piiriin saadaan uusia kohteita. Vesialueiden omistajien ja muiden potentiaalisten toimijoiden välinen yhteistyö kehittyy. Paikallisia vesienhoitoyhdistyksien perustamista edistetään. Osa hankealueen järjestäytymättömistä osakaskunnista järjestäytyy sekä osakaskunnat yhdistävät järvien vesialueita, jolloin lähivesien kunnostus- ja hoitotyö tehostuu.

Hankkeen vaikutuksesta syntyy ympäristön kunnostus- ja hoitosuunnitelmia, joista osa toteutuu toimijoiden talkootyönä omalla rahoituksella. Osalle hankkeista haetaan rahoitus eri lähteistä kuten Ely-keskuksen myöntämistä vesistökuunnostusavustuksista. Rahoitusmahdollisuuksien opastaminen on tämän hankkeen yksi tehtävä.

1.4 Hankkeen hyödyt

Hankkeen avulla:

- Parannetaan vesien tilaa ja monimuotoisuutta sekä joki- ja järvimaisemaa.
- Edistetään verkostoitumisen kautta paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä.
- Edistetään maaseudun yhteisöjen yhteistoimintaa ja kylien elinvoimaisuutta.
- Lisätään paikallisten vesistökuunnostajien ja maa- ja metsätalouden toimijoiden välistä yhteistyötä ja osaamista.
- Vesistötieto ja kunnostusosaaminen paranee. Omatoiminen kunnostustoiminta lisääntyy.
- Vesistöjen virkistyskäyttö ja maaseudun vetovoimaisuus lisääntyvät
- Palautetaan kiinnostusta kotitarvekalastukseen.
- Lisätään maaseudun viihtyvyyttä, säilytetään maaseutuperintöä,
- Matkailuelinkeinojen ja kalatalouden toimintaedellytykset paranevat.
- Aktivoidaan nuoria mukaan vesistökuunnostustoimintaan.
- Lisätään uutta tarvetta erilaisille ympäristönhoidon palveluille ja sivuelinkeinoille.

1.5 Hankkeen riskit ja niihin varautuminen

Pääasiallinen hankkeen tavoitteiden saavuttamiseen liittyvä riski on, ettei yleisötilaisuuksiin, työpajoihin ja kunnostustempauksiin saada riittävästi osallistujia. Riskiin varaudutaan tehokkaalla tiedottamisella, jolla varmistetaan, että mahdollisimman moni potentiaalinen osallistuja tavoitetaan. Tiedotuskeinoja ovat lehti-ilmoitukset, sosiaalinen media sekä olemassa olevat verkostot. Maakunnassa aktiivisuus vesistön hoitoon on lisääntynyt ja hankkeelle on havaittu olevan kysyntää, mikä osaltaan vähentää ennakoitua riskiä.

2 VESIENHOITOALUEET JA TOIMENPITEET

Vesienhoidon suunnittelussa vuosille 2016 – 2021 on tarkasteltu yksilöllisesti yli 100 ha:n järviä, minkä lisäksi tarkastelussa oli mukana joitakin tätä pienempiä tiedossa olleita ongelmajärviä. Vesienhoidon tavoitteena on, että pinta- ja pohjavesien tila ei heikkene ja että vesistön tila on vähintään hyvä. Hankealueella on useita järviä, jotka on luokiteltu tyydyttävään ekologiseen tilaan rehevyyden tai siihen liittyvien ongelmien vuoksi (mm. leväkukinnat, heikko happitilanne, runsas kasvillisuus tai umpeenkasvu). Lisäksi 8:n järven on todettu olevan riskissä hyvän tilan saavuttamisen suhteen (hyvä tila heikentynyt tai ongelmia eikä tietoa nykytilasta). Tyydyttävässä tilassa ja riskissä olevat järvet edellyttävät erilaisia toimenpiteitä tilan parantamiseksi.

Joet ja purot ovat ensisijainen ympäristö suurelle osalle harvinaistuneista tai uhanalaisista kaloista. Ne pienvedet, joissa on luontaisesti lisääntyviä taimen, nieriä-, siika-, harjus-, nahkiais-, rapukantoja ovat kalataloudellisesti arvokkaita.

Suurten ja keskisuurten jokien virtavesikunnostusten vähentyessä virtavesikunnostuksissa ollaan suuntautumassa enenevästi pienten jokien ja purojen kunnostuksiin. Oulujoen pohjoispuolisten alueiden pienvesistöjä ovat aikaisemmin muuttaneet etenkin maatalousmaan laajentamiseksi tehdyt kuivatukset ja sen jälkeen metsäojitukset sekä näihin ja puutavaran uittoon liittyvät purojen perkaukset. Metsäojitusten lisäksi metsäautotiet ovat heikentäneet lukuisten pienvesien tilaa. Kiintoainekuormituksen aiheuttama liettyminen ja perkauksista johtuvat biotooppimuutokset ovat vedenlaatumuutosten ja rehevöitymisen ohella usein keskeisiä tilaa heikentäneitä tekijöitä.

2.1 Liittyminen vesienhoidon toimenpideohjelmaan

Hankkeen keskeisenä tavoitteena on parantaa ja ylläpitää hankealueen järvi- ja virtavesien ekologista tilaa vesienhoitosuunnitelmien tavoitetason mukaisesti. Vesistökuunnostuskohdeet priorisoidaan pääosin vesienhoitosuunnitelmien mukaisesti.

2.2 Oulujoen – Iijoen vesienhoitoalue (VHA4)

Oulujoen-Iijoen vesienhoitoalueen pohjoisella osa-alueella on paljon pieniä järviä ja lampia. Lukuisten pienten järvien ja lampien vedenpintoja on laskettu. Osalle järvistä ja lamista on muodostettu ns. puolikuivia alueita. Osittain lasketuissa järvissä haittana on usein liiallinen mataluus ja siitä johtuva rehevyys sekä nopeutunut umpeenkasvu. Osa pienistä järvistä ja lamista on eriasteisesti rehevöityneitä tai niitä uhkaa rehevöityminen. Rehevöityneet ja rehevöitymisuhassa olevat vedet sijoittuvat pääosin osa-alueen läntiseen osaan. Rehevöitymiskehitys johtaa järvissä sisäisen kuormituksen muodostumiseen ja voimistumiseen.

Taulukko 1. Vesienhoidon suunnittelussa vuosille 2016 – 2021 Oulujoen – Iijoen pohjoisosan rehevöityneille järville esitetyt toimenpiteet.

Nimi	Kunta	Järveen kohdistuvat toimenpiteet	Vaihe	Ulkoisen kuormituksen vähentämistoimenpiteet
Takajärvi	Ranua	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Ranuanjärvi	Ranua	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastuksen tehostaminen)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Kuhajärvi	Ranua	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Luiminkajärvi	Ranua	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastuksen jatkaminen)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Petäjajärvi	Ranua	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, niitto)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet

Riskijärviä:

Iso Kuukasjärvi, Saarijärvi (Ranua)

2.3 Kemijoen vesienhoitoalue (VHA5)

Pintavesien tilan arvioinnissa on tarkasteltu kaikkia vesienhoitoalueen vesimuodostumia, johon kuuluu 301 jokea tai joen osaa, 435 järveä ja viittä rannikkovesimuodostumaa. Pintavesien ekologinen tila on laajalti hyvä tai erinomainen lukuun ottamatta sisempiä rannikkovesiä ja keinotekoisia tai voimakkaasti muutettuja vesiä, jotka ovat pääosin tyydyttävässä tilassa. Vesienhoitoalueen jokien yhteenlasketusta pituudesta 21 % on erinomaisessa ja 74 % hyvässä ekologisessa tilassa. Tyydyttävässä tilassa on kahdeksan jokea, jotka muodostavat noin 4 % jokien pituudesta. Luokittelematta on kuusi jokea, jotka muodostavat noin 1 % jokien pituudesta. Haja- ja pistekuormituksen aiheuttaman ravinnekuormituksen takia rehevähköjä jokia esiintyy pääosin vesienhoitoalueen eteläosissa, Kemijoen alaosalla.

Kemijoen vesienhoitoalueen järvien pinta-alasta noin 14 % on erinomaisessa ja 44 % hyvässä tilassa. Tyydyttävässä tilassa on 21 järveä, jotka muodostavat noin 5 % järvien lukumäärästä, ja 39 % järvien pinta-alasta. Tämä johtuu siitä, että monet suurikokoiset keinotekoiset tai voimakkaasti muutetut järvet luokiteltiin tyydyttävään tilaan suhteessa parhaaseen saavutettavissa olevaan tilaan. Luokittelematta on yhteensä 12 järveä, jotka muodostavat noin 3 % alueen järvien pinta-alasta.

Taulukko 2. Vesienhoidon suunnittelussa vuosille 2016 – 2021 Kemijoen vesienhoitoalueen rehevöityneille järville esitetyt toimenpiteet. Rovaniemen, Ranuan ja Simon vesistöt kuuluvat hankealueeseen.

Nimi	Kunta	Järveen kohdistuvat toimenpiteet	Vaihe	Ulkoisen kuormituksen vähentämistoimenpiteet
Pisajärvi	Rovaniemi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus	Selvitys	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Vuoskujärvi	Rovaniemi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastus, niitto)	Suunnittelu	Maatalouden ja metsätalouden alueelliset täydentävät toimenpiteet
Sierijärvi	Rovaniemi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Pöyliöjärvi	Kemijärvi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastus, niitto, pienialaiset ruoppaukset)	Käyttö ja ylläpito	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Severijärvi	Kemijärvi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, lisäveden johtamisen ja ilmastuksen tehostaminen, niitto)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Kostamonjärvi	Kemijärvi	Pienen rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastuksen tehostaminen)	Käyttö ja ylläpito	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Syväjärvi	Kittilä	Pienen rehevöityneen järven kunnostus	Selvitys	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Seipäjärvi	Sodankylä	Pienen rehevöityneen järven kunnostus	Selvitys	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet
Kelujärvi - Matalajärvi	Sodankylä	Suuren rehevöityneen järven kunnostus (tehokalastus, ilmastus?)	Toteutus	Maatalouden, metsätalouden ja haja-asutuksen alueelliset täydentävät toimenpiteet

Riskijärviä:

Peurajärvi, Penämöjärvi, Impiönjärvi, Roosinjärvi, Saunajärvi (Ranua)
Toramojärvi (Rovaniemi)

Simojoki:

VESKU-hankeeseen sisältyy **Simon kunnan** alueella Suomen metsäkeskuksen toteuttamana Simojokeen laskevan Iso –Tainijoen metsätalousmaiden vesiensuojelutoimenpiteiden tarvekartoitusta. Simojoki on ainoa kokonaan Suomen puolella oleva joki, jossa on

oma luonnonvarainen merilohipopulaatio. Simojoki kuuluu Natura 2000-verkostoon. Simojoen veden laadun parantamisesta on tehty useita aloitteita. Iso-Tainijoen valuma-alueen maankäyttö on voimakasta: noin 30 % pinta-alasta on metsätalouden, turvetuotannon ja peltoviljelyn käytössä. Maankäyttö ja ojitukset keskittyvät joen keski- ja alaosalle. Biologista seurantatietoa on vain yläosalta (hyvä ekologinen tila). Hydro-morfologinen tila on uoman perkausten vuoksi tyydyttävä. Ekologinen tila on arvioitu hyväksi, mutta se on riskissä heikentyä kuormituksen ja perkausten heikentämien habitaattien vuoksi. Paikalliset asukkaat ovat tehneet aloitteen Simon kuntaan uoman kunnostamisesta. VESKU-hanke pyrkii edistämään myös uomakunnostushankkeen etenemistä.

Myös Simojoen keskiosalle laskevalla Maaninkaojalla tarvitaan vesiensuojelutoimenpiteitä, jossa on erittäin voimakas valuma-alueen maankäyttö. Yli 50 % pinta-alasta on maa- ja metsätalouden käytössä. Ravinnekuormitus on suurta. Vedenlaatu on luokiteltu tyydyttäväksi. Uomaverkosto on suoristettu ja perattu voimakkaasti sekä Maaninkajärvi kuivattu mistä syystä alueen hydro-morfologinen tila tyydyttävä. Ekologinen kokonaistila on tyydyttävä.

3. HANKKEEN ORGANISOINTI

3.1 Hankkeen toteuttaja

Hankkeen hallinnoijana toimii Osuuskunta Virtatiimi. Se on perustettu vuonna 2001 Simossa ja sen yhtenä toimialueena on toteuttaa maaseudun kehittämishankkeita. Tähän mennessä Osuuskunta Virtatiimi on myynyt ostopalveluina asiantuntijapalveluita erilaisiin vesistökuunnostushankkeisiin, laatinut yrittäjien maksatushakemuksia, tehnyt kylien kehittämishankkeiden asiakirjoja ja hoitanut useiden tahojen kirjanpitoa. Suurin toimiala on tällä hetkellä maaseudun kotitalouksille tarjottavat palvelut. Viimeinen vahvistettu liikevaihto on 425 t euroa. Liikevaihtoennuste on kasvava.

Hankkeen projektikoordinaattorina toimii Eero Hiltunen. Hänellä on yli 20 vuoden kokemus vesistökuunnostushankkeiden suunnittelusta ja vastaavasta neuvontatyöstä (VYYHTI ja Tiedottamalla parempaan vesien tilaan-hankeet) sekä alan kenttätutkimuksesta. Hankesihteerinä toimii Osuuskunta Virtatiimin toimitusjohtaja Minna Simoska. Hän on koulutukseltaan metsänhoitaja.

3.2 Hankkeen kohderyhmät

Hankkeen kohderyhmiä ovat vesistöjen hoidosta kiinnostuneet toimijat koko hankealueella. Pääasiallinen kohderyhmä on osakaskunnat, kalastuskunnat ja vesienhoitoyhdistykset. Myös kyläyhdistykset, kansalaisjärjestöt, riistanhoitoyhdistykset ja erilaisia harrastuksia varten perustetut yhdistykset voivat toimia paikallisten vesistöjen kunnostajina.

Hankeen vaikutuksesta kohderyhmän osaaminen vesienhoidossa sekä tieto hoitotyön rahoitusmahdollisuuksista lisääntyy, mikä helpottaa uusien kunnostushankkeiden käynnistämistä omatoimisesti. Tällä on kohderyhmälle pysyvää lisäarvoa.

Vesistöjen kunnostus- ja hoitovastuu kuuluu vesialueiden omistajille, eli osakaskunnille, mutta yhdistykset, vesioikeudelliset yhteisöt ja kunnat voivat myös ottaa vastuuta kunnostuksista ja hoidosta. Näiden tahojen toimintaa vesistökuunnostajina tai yleensäkin ympäristönhoitajina hankaloittaa tiedon puutteen lisäksi usein myös resurssien puute.

4. HANKKEEN TOTEUTUS

4.1 Hankkeen painopiste- ja toiminta-alue

Hankeen painopiste on sellaisissa vesistöissä, jotka ovat hyvää huonommassa ekologisessa tilassa. Lapin läänissä tällaisia vesiä on etenkin Länsi- ja Etelä- Lapin alueilla mutta myös Keski-Lapissa Rovaniemen alueella on kunnostustarpeessa olevia vesistöjä. Lisäksi hankkeessa parannetaan ja ylläpidetään myös hyvässä tilassa olevien vesistöjen tilaa ja käyttökelpoisuutta. Hankkeessa metsätalouden toimijat voivat esittää metsätalousmailta valuma-alueiden kunnostuskohteita toteutusohjelmassa esitetyiltä alueilta. Toteutusohjelma on osa alueellista ja kansallista metsäohjelmaa.

Hankealue rajautuu kuntajaon perusteella. Hankealueeseen kuuluu Ranua, Simo ja Rovaniemi.

4.2 Hankkeen sisältö ja toimenpiteet

Toimenpide 1:

Toimijoiden aktivointi ja tiedon lisääminen

Hanke järjestää kattavasti hankealueen kohderyhmille suunnattuja yleisötilaisuuksia (yhteensä 10 kpl). Teoriapainotteiset tilaisuudet painottuvat yleisesti vesistöjen kunnostus- ja hoitotoimintaan. Tilaisuudet toteutetaan tarvittaessa toimijoiden tarpeiden mukaan työpajatyylisinä tilaisuuksina. Yleisötilaisuudet tarjoavat mahdollisuuden potentiaalisten kunnostajien ja hoitajien ohjautumiselle kunnostustarpeessa olevien vesistöjen äärelle. Vesienhoitosuunnitelmissa mainittuja hyvää huonommassa tilassa olevia vesistöjen sekä ns. riskivesistöjen kunnostusmahdollisuuksia arvioidaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa.

Yleisötilaisuuksissa:

- Esitellään hanketta ja sen tarjoamia palveluita
- Aktivoidaan toimijoita omaehtoiseen vesistön kunnostus- ja hoitotyöhön
- Kartutetaan osallistujien tietopohjaa esittelemällä:

- vesistöjen kunnostuksissa ja hoidossa käytettävät yleisimpiä menetelmiä sekä tuloksia toteutetuista kunnostushankkeista
 - kunnostuksilla ja hoitotoimenpiteillä saatavia hyötyjä
- Valuma-alueella tarvittavien vesiensuojelutoimien yhteys kunnostusten tavoitteiden saavuttamisessa ja paikalliset ratkaisumallit yhteistyössä maa- ja metsätalouden toimijoiden kanssa
 - Tarkastellaan toimintamahdollisuuksia, kuten lainsäädäntöä ja rahoituksen tarvetta sekä mahdollisia rahoituslähteitä.
 - Kartoitetaan osallistujien ja järjestäjien tiedossa olevat vesistö-kunnostus- ja hoitokohteet.

Hankkeen aikana toteutetaan myös neljä työpajamuotoista kunnostustempauksia ja -talkoota, joiden tavoitteena on aktivoita ja innostaa osallistujia omatoimiseen kunnostus- ja hoitotoimintaan. Osallistujien aktiivisuutta lisätään avoimella keskustelulla osallistujien kanssa. Kunnostustempaukset pyritään ohjaamaan pienimuotoisille, ns. yksinkertaisiin kunnostustoimiin soveltuville kohteille. Työpajat voivat olla myös osallistavaa teoriapainotteista suunnittelua tai maastotyötä.

Suurempien kunnostushankkeiden osalta harjoituksia voidaan tehdä kunnostuksia täydentävinä toimina tai rakenteita ja tilaa ylläpitävillä toimilla. Tällaisia kunnostuskohteita voi olla esimerkiksi jokivesistön rajatun koskialueen kunnostus.

Työpajamuotoiset kunnostustempaukset:

- Tutustutaan erilaisiin kunnostettuihin kohteisiin, niillä käytettyihin menetelmiin käytäntöihin ja saavutettuihin tuloksiin.
- Kunnostustalkoot:
 - Purokunnostukset
 - Koekalastusten mitoitus ja järjestäminen. Jos toimijoilla on edellytykset, myös toteutus.
 - Ravintoketjukunnostusten organisointi ja jos toimijoilla edellytykset, myös toteutus.
- Opastetaan hankkeistamiseen eli omatoimiseen, pienimuotoiseen suunnitteluun sekä rahoituksen ja mahdollisten lupa-asioiden järjestämiseen.

Työpajoissa esitellään ja kehitetään yhdessä osallistujien kanssa ohjeistusta kunnostus- ja hoitohankkeiden toteutukseen. Tilaisuuksia järjestetään painottuen Ranuan ja Rovaniemen alueelle, missä kohdevesistöjä on eniten.

Toimenpide 2: Neuvonta

Suomessa toteutetuissa vastaavissa hankkeissa on havaittu, että yleensä paikalliset vesistö-kunnostushankkeet eivät käynnisty ilman henkilökohtaista neuvontaa ja asiantuntija-apua.

- Hanke antaa asiantuntija-apua vesistön kunnostuskohteiden nykytilan selvittämisessä ja kohdevesistön tilaa heikentävien syiden tunnistamisessa.
- Hanke laatii kohdevesistöjen kunnostusta ja hoitoa varten toimenpidesuosituksia.
- Hanke auttaa toimijoita vesilain edellyttämän luvan tarpeen arvioinnissa sekä toimenpiteiden vaatimien ympäristöilmoitusten laadinnasta.
- Hanke tarjoaa apua vesistökunnostushankkeiden rahoitusmahdollisuuksien kartoittamisessa.
- Hanke neuvoo yhteistyökumppaneiden kautta myös maatalous- ja metsätalousalueiden vesiensuojeluratkaisujen toteuttamisessa ja rahoituksessa. Toimijat ohjataan maatalousalueilla maatalouden ympäristötuen/ympäristökorvauksen piiriin.
- Metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteiden osalta Suomen metsäkeskus laatii itsenäisesti esimerkkisuunnitelman, joka voi olla yksityisillä tai kunnan metsätalousmailla. Esimerkkisuunnitteluala valitaan ensisijaisesti Lapin luonnonhoidon alueellisen toteutusohjelman painopistealueilta. Metsäkeskus kilpailuttaa toteuttajan. Valtion metsissä Metsähallitus vastaa mahdollisesta esimerkkisuunnitelmasta ja toimenpiteiden toteuttamisesta itsenäisesti.

Toimenpide 3: Esimerkkisuunnitelmat ja hankkeistamisen toimintamalli

Osallistujien omat ehdotukset alueidensa kunnostus- tai hoitokohteista laaditaan valmiiksi suunnitelmiksi asiantuntijoita hyödyntäen yhteisissä työpajatilaisuuksissa tai niistä saadun tiedon pohjalta. Tavoitteena on, että tällaisia suunnitelmia hankkeen seurauksena valmistuu vähintään 6 kpl.

Pienimuotoisten, realististen suunnitelmien valmistelun jälkeen keskitytään rahoitusmahdollisuuksiin ja kunnostushankkeiden eteenpäin viemiseen. Tässä vaiheessa mukana olleille, aktiivisimmille toimijoille tarjotaan toimintamalli, joka helpottaa hankkeiden käynnistymistä. Toimintamallin kehittäminen on hankkeessa yhtenä osatehtävänä, joten toimintamalli kehittyy koko ajan hankkeen aikana, myös näiden työpajatilaisuuksien avulla. Tärkeimmille tai laaja-alaista yhteistoimintaa vaativille esimerkkikohteille voidaan jatkaa kunnostus- tai hoitosuunnitelmien laatimista yhdessä vesialueiden omistajien sekä vesistökunnostajien – ja hoitajien kanssa. Hankkeen aikana tavoitteena on laatia kolme esimerkkisuunnitelmaa, yksi järviolueelle ja yksi rajatulle virtavesialueelle sekä yksi ojitetuille metsätalousmaille. Suunnitelmat tulevat kaikkien vesistökunnostajien hyödynnettäviksi. Toimijoiden aktivointiin sisältyy myös osakaskuntien järjestäytymisen edistäminen.

- Hankkeessa kehitetään yhdistyksille, järjestöille ja muille toimijoille tarkoitettuja toimintamalleja sekä ohjeistusta kunnostus- ja hoitohankkeiden toteutukseen ja mahdolliseen hankkeistamiseen mukaan lukien tukien ja rahoituksen hakeminen.
- Hankkeessa kerätään kohteiden kunnostus- ja hoitosuunnittelua tukevia ohjeita, tietoa tukiperusteista ja tarvittavista luvista sekä asiakirjamalleja. Hankkeessa esitellään paikallisille toimijoille vesistöhoitohankkeen läpiviennin prosessikaavio.
- Hankkeessa selvitetään miten toimijat saadaan aktivoitua ja miten ohjata tuet sekä toiminta ympäristön kannalta vaikuttavimpiin kohteisiin.
- Laaditut esimerkkisuunnitelmat toimivat ohjeena maakunnan vesistökunnostajille.

Toimenpide 4: Verkostoituminen

VESKU-hankkeen tavoitteena on edistää maakunnallisen ja vesistöaluekohtaisten vesienhoidon verkostotoiminnan käynnistämistä. Hankkeessa sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan vesienhoidon verkoston (VYYHTI -verkosto) toimintamallia ja hyödynnetään vesistökunnostusverkostojen asiantuntijoita (Verkostoilla tehoa vesienhoitoon – hanke ja Suomen ympäristökeskus).

Hankkeessa aktivoidaan ja tuetaan perustettavia vesistö- ja vesistöaluekohtaisia vesienhoidon verkostoja myös kehitetään hankealueella paikallisen tason vesienhoidon verkostoitumista. Hankkeessa monipuolistetaan aktiivisten kunnostustoimijoiden verkostoa erityisesti maa-, metsätalous- ja kalataloustoimijoilla. Myös nuoriso- ja harrastejärjestöjä sekä kuntasektorin toimijoita aktivoidaan mukaan vesienhoitoon liittyvien verkostojen toimintaan.

Hankkeessa kehitetään osaltaan Vesistökunnostajan karttapalvelua palvelemaan paremmin eri toimijoiden tarpeita sekä lisätään siihen erityisesti paikallisia kunnostustoimijoita (yhdistykset, osakaskunnat) palvelevia ominaisuuksia.

Hankkeessa kehitetään yhdessä paikallisten asiantuntijoiden kanssa Lapin olosuhteisiin ja toimintaympäristöön soveltuvat toimintamallit, joilla helpotetaan vesistökunnostuksiin tärkeitävien hankkeiden aloittamista ja pienten toimijoiden toimintaedellytyksiä.

- Paikalliset toimijat aktivoidaan verkostoitumaan paikallisesti ja valtakunnallisesti. Vesistökunnostusverkostot toimivat paikallisten kunnostusryhmien tukena. Toimintamalli on mm. Pohjois-Pohjanmaalla havaittu erittäin kustannustehokkaaksi.
- Hanke toimii linkkinä paikallisten vesistökunnostajien sekä maa- ja metsätalouden vesiensuojelusta vastaavien tahojen välillä sekä toimii em. toimijoiden välistä verkostoitumista.

4.3 Yhteistyökumppanit, tehtävät ja vastualueet

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Lapin Ely-keskus, Suomen metsäkeskus, Suomen ympäristökeskus ja Länsi-Lapin ammatti-instituutin kalatalouden koulutusyksikkö, Kemijoen vesiensuojeluyhdistys ja Lapin maa- ja kotitalousnaiset.

Hanke tekee tiivistä yhteistyötä Verkostoilla tehoa vesienhoitoon- kärkihankeen kanssa. Hanke toimii yhteistyössä Metsähallituksen kanssa. Hankkeen osarahoittajana toimii Stora Enso.

Lapin elinkeino-, liikenne -ja ympäristökeskuksen vastualueet:

- Asiantuntija-apu

Suomen ympäristökeskuksen vastualueet:

- Vesistökunnostusverkotot
- Asiantuntija-apu

Suomen Metsäkeskuksen vastualueet:

- Valitulla pilottialueella kartoitetaan yksityisten metsän omistajien mailla metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteiden kehittämistarpeita ja arvioidaan yleissuunnittelun edellytyksiä yhteistyössä metsänomistajien, metsätoimijoiden ja yhteistyötahojen kanssa. Työssä hyödynnetään monipuolisesti erilaisia suunnittelumenetelmiä, monipuolista tietoa ja paikkatietoaineistoja.
- Metsätaloustoimijoiden linkittäminen vesistökunnostajien verkostoon ja tiedottaminen vesiensuojelun kehitystyöstä ja rahoitusmahdollisuuksista.

Länsi-Lapin ammatti-instituutin vastualueet:

- Suorittaa vastikkeettomana työnä koekalastusta yhteistyössä valitussa kohdevesistöissä.

Lapin maa- ja kotitalousnaisten vastualueet:

- Tarjoaa maisemanhoito- ja kosteikkokohteissa asiantuntija- sekä suunnitteluapua.

Kemijoen vesiensuojeluyhdistys ry.

- VESKU-hankkeesta tiedottaminen.
- Olemassa olevien tietojen jakaminen ja verkostojen hyödyntäminen hankkeessa.

Hanke linkittää toimijoilta tietoa Metsähallitukselle valtion metsämailla olevien valuma-alueiden kunnostustarpeista. Metsähallitus valitsee suunnitteluun ja toteutukseen kunnostuskohdealueet itsenäisesti. (Metsähallituksen osallistumista ei ole vielä vahvistettu)

4.4 Toteutusaikataulu

Hanke toteutetaan 15.5.2019 – 30.11.2020 välisenä aikana.

5 VESIOIKEUDELLISEN LUVAN TARVE

Hankkeessa tehtävien kunnostustoimenpiteiden vesioikeudellisen luvan tarve arvioidaan tapauskohtaisesti Lapin Ely-keskuksen toimesta. Tarvittavien lupien hakijoina toimivat paikalliset toimijat.

6 RAHOITUS

6.1 Rahoitussuunnitelma

Hankkeelle haetaan rahoitusta Ympäristöministeriöstä ”Avustukset vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen” toimenpiteestä kunnostushankkeet ja alueelliset asiantuntijaverkostot.

Hankkeen rahoitukseen osallistuvien kuntien rahoitusosuudet on arvioitu hankkeen toimenpiteiden alueellisten kohdentamistarpeiden mukaisesti. Arviointiin on käytetty alueellisia vesienhoitosuunnitelmia ja toimenpideohjelmia sekä Lapin ELY-keskukseen sekä alueen kuntiin tulleita kunnostushankealoitteita ja tiedusteluita.

Hankkeen arvioidut kustannukset ovat yhteensä 120 000 euroa (liite 1).

Rahoitusosuudet jakautuvat seuraavasti:

Ympäristöministeriö	90 000 (75 %)
Ranuan kunta	5 000
Simon kunta	5 000
Rovaniemen kylien kehittämissäätiö	5 000
Osuuskunta Virtatiimi	5 000
Stora Enso Oyj	5 000
Vastikkeeton työ (talkootyö)	5 000

Palkkauskulut koostuvat projektissa työskentelevien henkilöiden palkkakuluista. Hankkeessa tulee työskentelemään kokoaikainen projektikoordinaattori/vesistökuunnostusasiantuntija sekä osa-aikainen sihteeri. Hankkeen kesto on 18,5 kk, johon työntekijöille on sisällytetty 14 kk:n palkkarahat ja matkakulukorvaukset.

Ostopalveluihin sisältyy esimerkkisuunnitelmiin liittyviä ulkopuolisten laatimia esiselvityksiä ja suunnitelmia, joilla on myös esimerkkiarvoa. Työpajoihin ja esimerkkisuunnitelmien laatimiseen liittyen tarvitaan mahdollisesti biologisen tausta-aineistoa varten koekalastuksia ym. maastotutkimuksia. Lisäksi ostopalveluna hankitaan hanke-esitteet, tiedotus- ja koulutusmateriaalit.

Vuokrat koostuvat toimitilojen vuokrista ja tilaisuuksien pitopaikkojen vuokrista.

Matkakulut koostuvat kilometrikorvauksista, henkilöiden päivärahoista ja yöpymisistä.

Muut kustannukset liittyvät mm. yleisötilaisuuksien ja työpajamuotoisten kunnostustempauksien järjestämiseen sekä lehti-ilmoituksiin

Liitteenä olevaan budjettiin sisältyy hankkeen tiedottamisesta aiheutuvia kuluja, lehti-ilmoituksia ja www-sivujen ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia. Hankkeeseen sisältyy myös muuta tiedotusluonteista toimintaa, joka on katsottu olevan hankkeen varsinaista toimintaa eikä tiedotusta.

Yhteistyökumppanit osallistuvat hankkeeseen pääosin omalla kustannuksellaan.

7 TIEDOTTAMINEN JA RAPORTOINTI

Hankkeen tuloksista ja etenemisestä raportoidaan rahoittajalle maksatushakemusten yhteydessä väliraporteilla ja loppuraportilla sekä indikaattorilomakkeilla.

Hankkeessa laaditaan kohdeluettelot kunnostus- ja neuvontakohteista. Vesistö-kunnostusten kohdeluettelosta käy ilmi mm. kohteen koko, keskeiset ongelmat, kunnostustarve ja tarvittavat ja toteutetut toimenpiteet. Hanke jakaa olemassa olevia opasmateriaaleja kohderyhmille.

Hankkeesta tiedotetaan Osuuskunta Virta-tiimin www-sivuilla, joille kootaan hankkeessa tuotettavaa materiaalia ja tiedotetaan hankkeen tapahtumista. Tapahtumista tiedotetaan myös lehti-ilmoituksilla ja suorilla yhteydenotoilla kohderyhmille. Yleisötilaisuuksiin ja kunnostustempauksiin kutsutaan paikallislehdistön edustajia. Hanketta pyritään saamaan esille myös maakunnan päätiedotusvälineissä.

Liite 1

KUSTANNUSARVIO

Kustannukset ovat arvonlisäverottomia

Palkat sivukuluineen	a summa	määrä	yht
Projektikoordinaattori/neuvoja	4300	14	60200
Sihteeri (osa-aikainen)	960	14	13440
Yhteensä			73640

Matkakulut	a summa	määrä	yht
Projektikoordinaattori/neuvoja	860	14	12040
Sihteeri	300	14	4200
Majoituskulut	400	14	5600
Yhteensä			21840

Vuokrat	a summa	määrä	yht
Toimisto	250	14	3500
Yhteensä			3500

Ostopalvelut	a summa	määrä	yht
Esimerkkisuunnitelmat	3000	3	9000
Asiantuntijoiden palkkiot ja kulukorvaukset	700	6	4200
Tiedotus ja esite- ja koulutusmateriaalit			1000
www-sivuston ylläpito		1	220
Yhteensä			13420

Muut kustannukset	a summa	määrä	yht
Yleisötilaisuudet ja kahvitukset	100	10	1000
Kunnostustempaukset ja työnäytökset	1000	4	4000
Lehti-ilmoitukset			1600
Yhteensä			7600

Kaikki yhteensä €	120000
--------------------------	---------------

Liite 2

Lapin vesistökuunnostushanke (VESKU) ja Lapin vesistökuunnostuksen informaatio- ja aktivointihanke ("Info-hanke")**Loppuraportti****1. Hankkeiden taustat**

Lapin vesistöjen ekologinen tila on yleisesti hyvä, mutta hyvää huonommassa tilassa olevia vesistöjä on etenkin Etelä- ja Länsi-Lapin alueella. Näillä alueilla vesistöjen hyvän tilan saavuttaminen edellyttää runsaasti toimenpiteitä. Vesipolitiikan puitteiden toteuttava laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (2004) edellytti, että vesien hyvä tila olisi saavutettu vuonna 2015, mutta monin paikoin tavoitetasoa ei ole saavutettu. Lisäaikaa tarvitsevien vesistöjen osalta hyvä ekologinen tila on saavutettava viimeistään vuonna 2027. Tavoitteeseen pääsemiseksi kaikille Suomen seitsemälle vesienhoitoalueelle on laadittu vesienhoitosuunnitelmat ja niihin liittyvät toimenpideohjelmat.

Vesistökuunnostusten toteuttamisessa alueellisilla ELY-keskuksilla on supistuva rooli. Valtion rahoitusta ohjataan nyt harkinnanvaraisina avustuksina yhdistyksille sekä muille toimijoille. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan uusia toimijoita. Vesilain mukaan vesistöjen kunnostus- ja hoitovastuu kuuluu vesialueen omistajalle eli osakaskunnille, mutta yhdistykset, vesioikeudelliset yhteisöt ja kunnat voivat myös ottaa vastuun vesistöjen kunnostuksista ja hoidosta. Paikallisten toimijoiden vesistökuunnostustyötä kuitenkin hankaloittaa osaamisen ja usein myös resurssien puute. Toimijoiden katsottiin tarvitsevan koulutusta ja opastusta vesistöjen tilan arviointiin, kunnostusmahdollisuuksiin ja –menetelmiin sekä rahoitusmahdollisuuksiin liittyen. VESKU-hankkeen avulla paikallisia toimijoita haluttiin aktivoida sekä sitouttaa mukaan vesiensuojelutalkoisiin. Hankeformaatti noudattaa Pohjois-Pohjanmaan alueella toteutettua VYYHTI-hanketta "Vesistöt ja Ympäristö Yhdessä Hyvään Tilaan-hanke", jonka toimintamallien katsottiin olevan sovellettavissa myös Lapin tarpeisiin ja olosuhteisiin.

VESKU-hankkeen valmistelu aloitettiin syksyllä 2016, jolloin Lapin ELY-keskus esitti ympäristöministeriölle, että ympäristöministeriö varaa momentilta 35.10.22 (Eräät ympäristömenot, vesien- ja merenhoidon suunnittelu) Lapin vesistökuunnostusten valmisteluhankkeelle vuodelle 2017 **40 000 euroa**. Ympäristöministeriön myönteinen päätös määrärahasta saatiin 25.1.2017. Tämän jälkeen Lapin ELY-keskus pyysi Osuuskunta Virtatiimiltä tarjousta suunnitelma-asiakirjojen laatimisesta Lapin vesistökuunnostushankkeelle. Tehtävänä oli laatia suunnitelma, josta selviää mm. hankealueet ja niiden päätoimijaehdokkaat, yhteistyötahot ja rahoituskanavat. Osuuskunta Virtatiimiltä saatiin asiaan liittyvä tarjous 6.4.2017. Lapin ELY-keskus hyväksyi tarjouksen 28.4.2017, jonka seurauksena laadittiin

konsulttisopimus Lapin ELY-keskuksen ja Osuuskunta Virtatiimin kesken 2.5.2017. Sopimuksen mukaan työn tuli olla valmis 30.11.2017 mennessä.

Osuuskunta Virtatiimin laatima hankesuunnitelma valmistui 31.10.2017 ja hankkeen kustannusarvio oli 306 000 euroa. Samana päivänä Virtatiimi jätti hake- muksen ”Hyrrä-järjestelmään”, jolla haettiin hankkeelle 100 % rahoitusta Manner- Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2016 - 2020 toimintalinjalta M01 8.2.1 ”tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet” (14 Artikla). Hanke oli suunniteltu toteutettavaksi kaksi vuotisenä ja hankealue olisi kattanut koko Lapin maakunnan. Hankkeen aloituspäivä olisi ollut 1.3.2018. Hankkeelle ei myönnetty rahoitusta, sillä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman strategiasta ei löytynyt selkeää yksittäistä rahoitusteemaa, joka sopisi suoraan hankkeen rahoitusvälineeksi.

Osuuskunta Virtatiimin Eero Hiltunen on esitellyt VESKU-hanketta 17.11.2017 La- pin kalatalouspäivillä ja 23.11.2017 Lapin vesienhoidon yhteistyöryhmän ko- kouksessa sekä Muonion Kangosjärvellä 5.12.2017 järjestetyssä virtavesien kun- nostussuunnitelman esittelytilaisuudessa. Lisäksi hanketta on esitelty aiemmin myös Kolarin, Muonion ja Ylitornion kunnanjohtajille sekä teknisille johtajille.

Info-hankkeen valmistelu aloitettiin syksyllä 2017, jolloin Lapin ELY-keskus esitti ympäristöministeriölle, että ympäristöministeriö varaa momentilta 35.10.22 (Eräät ympäristömenot, vesien- ja merenhoidon suunnittelu) Lapin vesistökuunnostusten informaatio- ja aktivointihankkeelle vuodelle 2018 **22 000 euroa**. Ympäristöminis- teriön myönteinen päätös määrärahasta saatiin 25.1.2018.

Info-hanke oli VESKU-hankkeen jatkohanke, joten oli perusteltua ja jouhevaa käyt- tää samaan konsulttia. Lisäksi Osakaskunta Virtatiimin vastaavalla asiantuntijalla on erityisosaamista ja hyvät referenssit tilattuun työhön ja Osakaskunta Virtatiimin 20.2.2018 antama tarjous oli hinnaltaan alle arvioidun, joten työn hintaa voidaan pitää kohtuullisena. Hankkeeseen liittyvä konsulttisopimus allekirjoitettiin 27.2.2018. Info-hankkeen tarkoituksena oli informoida ja aktivoida yhdistyksiä, jär- jestöjä ja osakaskuntia pienten paikallisten kunnostushankkeiden eteenpäin vie- misessä Lapin maakunnan alueella painopisteen ollessa Etelä- ja Länsi-Lapissa. Hankkeen yhtenä osana oli myös etsiä uusi toimintamalli vesienhoidon jär- jestämiseksi Lapin maakunnan alueella. Hankkeen laskennallinen kesto oli kolme kuukautta ja se voisi sijoittua aikavälille 1.3-30.9.2018.

2. Info-hankkeen toimenpiteet

2.1 Hankerahoituksen hakeminen ja päätös

Maaseuturahaston kielteisen rahoituspäätöksen seurauksena päätettiin hakea hankerahoitusta VESKU-hankkeelle Lapin Leader-ryhmistä. Näin ollen hankealuetta rajattiin, kustannusarviota pienennettiin ja hanke päätettiin toteuttaa vain Etelä-Lapin alueella. Painopistealueiksi sovittiin Ranuan kunnan ja Rovaniemen kaupungin alueet, joissa oli eniten kunnostustarpeessa olevia vesistöjä. Hankkeen rahoitusta päätettiin hakea kehittämishankkeena Peräpohjolan kehitys Leader-ryhmästä. Hankehakijana oli edelleen Osuuskunta Virtatiimi. Hankkeen kokonaiskustannukset kutustuivat noin 100 000 euroon.

Leader-ryhmän rahoitusosuus on kehittämishankkeissa 80 % ja muuta rahoitusta tulee olla 20 %, johon voi sisältyä talkootyötä. Omaa rahoitusta lähdettiin aluksi etsimään hankealueen kunnista mutta osoittautui, että omarahoitus ei voi olla julkista rahaa, joksi kuntarahakin lasketaan. Tämä mutkisti rahoituskuviota huomattavasti. Rahoitusta lähdettiin hakemaan alueen osakaskunnilta, kalastusalueilta sekä Kemijoki Oy:ltä, joka olisikin rahoittanut hanketta mutta Peräpohjolan Leaderin mukaan sekin raha laskettiin julkiseksi rahaksi. Tämä linjaus poikkeaa esimerkiksi Koilismaan Leaderin linjauksesta.

Yksityistä rahaa yritettiin edelleen kerätä alueen yrityksiltä. Tämä vei työaikaa eniten ja kontaktoituja toimijoita oli paljon (kts.2.3). Lopulta rahoitusta saatiin Stora Ensolta 6 000 euroa. Hankehakija Virtatiimi laitto pottiin 5 000 euroa ja Korkalan Osakaskunnalta saatiin 2 000 euroa. Talkootyön osuus arvioitiin 7 000 euron arvoiseksi. Näin ollen vaadittava yksityinen rahoitusosuus oli saatu kokoon.

Hanketta valmisteltiin yhteistyössä Peräpohjolan Leaderin kanssa. Kuitenkin Peräpohjolan kehitys ry:n hallitus hylkäsi 25.4 hankehakemuksen vastoin toiminnanjohtajan esitystä. Hylkäyksen perusteluna oli, että hankkeen toimenpiteet olisivat Lapin ELY-keskuksen tehtäviä. Kaikkien osapuolien -rahoittajien, virkamiesten ja yhteistyökumppaneiden sekä itsensä Leader-toimintaryhmän aikaa ja resursseja käytettiin turhaan.

2.2 Tiedottaminen

Vesku-hankkeesta tiedotettiin lähinnä järjestämällä yleisötilaisuuksia. Ranuan kunnassa pidettiin kaksi vesistöiltaa. Ensimmäinen pidettiin Ranuan kunnantalolla 18.4.2018. Tilaisuudessa oli Lapin ELY-keskuksen vesistöasiantuntijoiden lisäksi kymmenkunta kuulijaa. Keskeisinä aiheina olivat Ranuan Takajärven, Ranuan- ja Peurajärvien tila sekä kunnostushankkeiden rahoitus ja luvan tarve. Ranualla ilmestynvä Kuriiri-lehti teki hankkeesta ja pidetystä yleisötilaisuudesta lehtijutun, joka julkaistiin 25.4.2018 nettilehdessä sekä painetussa lehdessä.

Toinen vesistöilta pidettiin Kuukasjärven koululla 7.6.2018. Tilaisuudessa oli Lapin ELY-keskuksen vesistöasiantuntijoiden lisäksi liki 20 kuulijaa alueen järvikylistä. Keskeisinä aiheina olivat Kuusi-, Petäjä- ja Luiminkajärven sekä Kuukasjärven tila sekä kunnostushankkeiden eteneminen, luvan tarve ja rahoitus. Eero Hiltunen kävi esittelemässä hanketta myös Ranuan osakaskunnan kokouksessa 15.3.2018 ja 10.4.2018 Kittilässä pidetyssä Ounasjoki-seminaarissa, jossa käsiteltiin mm. Ounasjoen tilaa ja kuormitusta.

Info-hankkeesta tiedotettiin Ranuan, Simon ja Tervolan kunnanjohtajille sekä Rovaniemen seudun kehittämissätiölle.

Rovaniemellä tarkoituksena oli tiedottaa yhteistyössä Rovaniemen kylien kehittämissätiön kanssa pidettävässä yleisötapahtumassa, mutta kielteisen rahoituspäätöksen vuoksi hankkeesta tiedottaminen ei ollut tarpeellista.

2.3 Yhteistyö sidosryhmien kanssa

Hankkeen sidosryhmien oli tarkoitus osallistua hankkeeseen lähinnä omalla työpanoksellaan. Sidosryhmät ja niiden yhteyshenkilöt ovat:

- **Lapin ELY-keskus**
Reijo Kallioniemi p. 0400 299355 reijo.kallioniemi@ely-keskus.fi
- **Suomen metsäkeskus**
Irmeli Ruokanen p. 0400 286030 irmeli.ruokanen@metsakeskus.fi
- **Suomen ympäristökeskus**
Seppo Hellsten p. 0295 251000 seppo.hellsten@ymparisto.fi
- **Lapin maa- ja kotitalousnaiset**
Taina Kuusela p. 040 8412519 taina.kuusela@maajakotitalousnaiset.fi
- **Kemijoen vesiensuojeluyhdistys**
Riitta Vilmilä p. 040 5131967
- **Metsähallitus**
Lauri Karvonen p. 0206 397645 lauri.karvonen@metsa.fi

Hanketta valmisteltiin välittäjäorganisaatiomallin osalta yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen (Timo Yrjänä p. 0295 038000 timo.yrjana@ely-keskus.fi) ja Oulun ProAgrian hallinnoiman VYYHTI-hankkeen kanssa, jonka projektipäällikkönä toimii Riina Rahkila (045 6578717, riina.rahkila@maajakotitalousnaiset.fi.)

Hankkeen valmistelun aikana tehtiin lukuisia yhteydenottoja yhteistyökumppaneihin, rahoittajiin ja alueen toimijoihin. Hankesuunnitelma ja hanke-esittely lähetettiin seuraaville toimijoille:

- **Ranuan kunta**
Sirpa Hakala p. 040 539 4293 sirpa.hakala@ranua.fi
- **Simon kunta**
Jari Juusola p. 040 621 7115 jari.juusola@simo.fi
- **Tervolan kunta**
Mika Simoska p. 040 506 2928 mika.simoska@tervola.fi
- **Rovaniemen kylien kehittämissäitiö**
Heli Välikangas p. 0400 696 834 heli.valikangas@rovaniemi.fi
- **Ranuan osakaskunta**
Erkki Ilvesluoto p.0400 698345
- **Korkalan osakaskunta**
Eero Liekonen p. 0400 398857 eero.liekonen@proagria.fi
- **Rovaniemen kylän osakaskunta**
Timo Kenttälä, p. 040 8410241 timokenttala@windowslive.com
- **Koivukylän osakaskunta**
Eero Lampela p. 040 5549626 elampela@gmail.com
- **Ranuan seurakunta**
Kati Hannula, p. 010 396 0000 kati.hannula@evl.fi
- **Lapin kalatalouskeskus**
Eero Liekonen p. 0400 398857 eero.liekonen@proagria.fi
- **Vapaa-ajan kalastajien keskusjärjestö**
Petter Nissen p. 0500 440923 petter.nissen@vapaa-ajankalastaja.fi
- **Rapala-säätiö**
Seppo Suuronen p. 0400 233339 seppo.suuronen@wmail.fi
- **Stora Enso Oy**
Pipsa Maikkula p. 020 46125 pipsa.maikkula@storaenso.com
- **Kemijoki Oy**
Erkki Huttula p. 020 703 4400 erkki.huttula@kemijoki.fi
- **Eurofins Oy**
Jari Hietala p. 040 5297164 jari.hietala@eurofins.fi
- **Savagroup Oy**
Seppo Aho p.0400 392435 savagroup@savagroup.fi
- **Kalasydän Oy**
Mika Sohlberg mika@kalasydan.fi

Muut yhteydenotot:

- **Luonnonvarakeskus**
Atso Romakkaniemi, p 029 532 6000 atso.romakkaniemi@luke.fi
- **Simojoen kalastusalue**
Sakari Niemelä p. 0405530964
- **Keski-Kemijoen kalastusalue**
Jukka Korpivuoma p. 040 5427475
- **Raudanjoen kalastusalue**

- Eetu Tervo p. 040 7529412
- **Kuukasjärven kylätoimikunta**
Pekka Ranua p. 050 530 2290
 - **Kuha-Kuusijärven kylätoimikunta**
Kuha Auli, p. 040 700 3063
 - **Saariharjunseudun kylätoimikunta**
Hiltunen Kalevi, pj., puh. 0400 393 850
 - **Petäjäjärven kylätoimikunta**
Karttunen Kimmo, p. 050 412 0266

2.4 Hankepalaverit

Info-hankeen aikana järjestettiin palavereita työn tilaajan Lapin ELY-keskuksen y-vastuualueen vesitalousyksikön ja Osuuskunta Virtatiimin välillä yhteensä kaksi 12.3 ja 8.5.2018. Palaverit pidettiin Lapin ELY-keskuksen neuvotteluhuoneissa Rovaniemellä.

Simossa 29.6.2018

Osuuskunta Virtatiimi

Eero Hiltunen

Liite 3

Vesku-hanke vastikkeeton työ

	Miestyö h	Miestyö €/h	Miestyö € yht	Konetyö h	Konetyö €/h	Konetyö € yht
Koekalastukset LLAK	242,34	15	3635,1		45	0
Työpajat (osallistava suunnittelu)	32	15	480		45	0
Järvien kunnostus	34	15	510		45	0
Virtavesien kunnostus	25	15	375		45	0
Yhteensä	333,34		5000,1	0		0

Kaikki yhteensä € 5000

